

Občasnik ZVKDS

Štukmarmor - kaj sploh je in kako ga restavriramo?

Izdelava baročnih oltarjev je bila običajno zapleten proces, kjer so arhitekti, mizarji, kiparji, slikarji in štukaterji sodelovali, da bi dosegli rezultat, ki bi ustrezal naročilu. Tehnika in materiali so bili izbrani glede na želje in bogastvo naročnika ter v odvisnosti od lokalnih možnosti. V Sloveniji je bil najpogostejši material les, tako arhitekturni deli kot skulptura pa so bili (včasih pozneje) polihromirani. Kamnite oltarje so najpogosteje naročali najprestižnejši naročniki v Ljubljani, zaradi lokalno dostopnih materialov in lokalnega okusa pa tudi v zahodnem delu Slovenije, vključno z Goriško grofijo in beneškimi mesti v Istri. Zelo dragi, a manj odvisni od težav z dostopnostjo primernih materialov, so bili tudi oltarji, ki so za osnovne konstruktivne elemente uporabljale les, kamen ali opeko, preko njih pa je bil nanesen visoko poliran štukaturni sloj, imenovan štukmarmor. S to tehniko,

ki je zahtevala visoko specializirane izkušene mojstre, je bila dosežena odlična in raznolikim oblikam zelo lahko prilagodljiva imitacija marmorja.

Kaj je in kako je izdelan štukmarmor?

Štukmarmor je običajno izdelan iz mešanice mavca, vode in kleja ali drugih dodatkov, ki pospešijo, upočasnijo ali kako drugače spremenijo proces strjevanja, trdoto ali obstojnost. Masa se nanese na trdo podlago, kot je ometana opeka ali kamen ali les, in se nato polira. Pogosto sledi končni premaz iz olja in/ali voska. Za obarvanje se osnovna mešanica homogeno zmeša s pigmentom. Za okrasni marmorni vzorec nanos vključuje gnetenje pigmenta v heterogeno vlažno zmes mavca, oblikovanje mase v valj in rezanje tanke rezine, ki se jih položi na pripravljeno površino, zgladi, brusi in polira do visokega leska. Pigmenti so običajno vključevali tiste, ki se uporabljajo za fresko slikarstvo, saj je bila njihova obstojnost in občutljivost na visok pH dobro znana. Medtem pa so bila organska barvila zaradi hitrejšega bledenja uporabljena manj.

O tehnologijah 17. in 18. stoletja (barok) je še malo znanega, saj so maloštevilni obrtniki skrivali svoje strokovno znanje. Takrat je bilo posredovanje receptur celo z zakonom prepovedano. Zato izdelovanje štukmarmorja, ki se izvaja danes, temelji na praksi 19. stoletja.

Nehomogena, slojevita struktura štukmarmorja je pogosto problematična za ohranjanje, saj je površina na splošno manj porozna kot glavna materiala, ki je v celoti občutljiv na zračno in kapilarno vlago. Mavec je težko topen material, a je dovzeten za nabrekanje, kar vodi do razpok in luščenja od nosilca ali podloge.

Površinska plast lahko izgubi sijaj zaradi kemične razgradnje ali mehanskih poškodb. Podloga zaradi kapilarne vlage razpade, kar pomeni tudi popolno izgubo dekorativnega sloja. Dodatni vzroki za degradacijo so lahko neustrezni pretekli konservatorsko-restavratorski posegi, vključno s čiščenjem površine z vodo ali organskimi topili in uporabo neprimernih restavratorskih materialov, ki so se s časom spremenili ali degradirali.

Postopki restavriranja

Poleg zgoraj opisanih problemov ohranjanja lahko tudi restavriranje poškodovanih predmetov predstavlja več težav. Uporaba ustreznih materialov je pogosto zelo zahtevna, saj se materiali, ki se razlikujejo od originala, lahko obnašajo različno (npr. različni odzivi na relativno vlažnost, različne spremembe barve), po drugi strani pa zelo podobnih materialov ni mogoče vedno ločiti od originala, kar je lahko etično sporno.

Očitno je, da je za prepoznavanje razlik v pripravi materiala v različnih delavnicah potrebna velika raznolikost analitskih in identifikacijskih tehnik. Rezultate analiz materialov je treba nadalje primerjati z informacijami, pridobljenimi z umetnostnozgodovinskimi raziskavami, da bi razložili delavnice štukmarmorja, ki so delovale na območju Slovenije, in jih umestili v relevanten regionalni in srednjeevropski kontekst.

Celovit pregled izbranih/ohranjenih oltarjev in znanstvene analize (izbranih slovenskih baročnih oltarjev) bi lahko izboljšali poznavanje materialov in tehnik, uporabljenih na nekaterih oltarjih in skulpturah v Sloveniji. Skupaj s pregledom njihovega stanja in najpogostejših degradacijskih pojavov bi lahko določili potrebne konservatorsko-restavratorske posege. S podrobnim znanjem o tehnologiji je mogoče posege izbrati v skladu s pobudo trajnostnega konserviranja, to je z zmanjševanjem uporabe organskih topil in izbiro odpornih materialov za podaljšanje njihove življenjske dobe.

V teku je ARIS projekt, dr. Katja Kavkler iz ZVKDS pa je vodja projektne skupine. Osnovni cilji projekta so:

- Karakterizacija materialov štukmarmorja na izbranih baročnih oltarjih na območju Slovenije z uporabo neinvazivnih in mikroinvazivnih analiznih tehnik,
- Podrobnejši pregled stanja ohranjenosti baročnih štukmarmornih oltarjev v Sloveniji in identifikacija produktov razgradnje materialov,
- Raziskave o najprimernejših konservatorsko-restavratorskih posegih,
- Katalogizacija vseh ohranjenih štukmarmornih oltarjev in arhivske študije, skupaj z umetnostnozgodovinsko analizo patronatov, arhitekturnih

modelov in kiparstva, ki bo omogočila ustrezno preučevanje fenomena
štukmarmornih oltarjev na širšem srednjeevropskem ozemlju.

[Več o projektu](#)

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Poljanska 40, 1000, Ljubljana

This email was sent to {{contact.EMAIL}}

You've received it because you've subscribed to our newsletter.

[Unsubscribe](#)

